

Aliona GUMENCO,

*master în drept, doctorand, lector universitar
al Catedrei "Drept public și securitate a frontierei"
a Academiei "Ștefan cel Mare" a MAI*

ASIGURAREA SECURITĂȚII PERSOANEI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

REZUMAT

Drepturile fundamentale ale omului, în conformitate cu rigorile standardelor internaționale, urmează a fi respectate mereu și oriunde, inclusive în regiunile de conflict. Cu referire la spațiile aflate sub controlul unor administrații lipsite de legitimitate, trebuie menționat faptul că nu sunt autorități recunoscute, acestea totuși poartă răspundere pentru situația și starea drepturilor omului în teritoriile aflate sub administrarea lor. Pe de altă parte, această situație nu eliberează deplin autoritățile constituționale de responsabilitate. Acestora le revine obligația de a întreprinde măsuri concentrate, logice, eficiente și constante în vederea apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor aflate periodic, temporar sau permanent în acea zonă.

Cuvinte-cheie: drepturi, libertăți, siguranța persoanei, apărate, regiunea transnistreană,

SUMMARY

Fundamental human rights, according to the international standards, should be respected always and everywhere, including in the conflict region. Referring to the areas that are under the control of illegal administration, should be mentioned that they are not recognized authorities, but they still bear responsibility for the situation of human rights in the territories that are under their control. On the other hand this situation does not fully release the constitutional authorities of their responsibility. They are obligated to take logical and efficient measures to defend the fundamental rights and freedoms of people that are staying permanently or temporarily in the area of conflict.

Keywords: rights, freedoms, security of person, defended, transnistria region.

Unul din drepturile fundamentale ale omului stipulat în Convenția Europeană a Drepturilor Omului este dreptul la libertate și siguranță.

Potrivit numeroaselor convenții, declarații și documente internaționale sau Constituției și legislației naționale, libertatea și siguranța persoanei sunt inviolabile.

Conform art. 5 din Convenție, „Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

- dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;
- dacă a făcut obiectul unei arestări sau dețineri legale pentru nerespectarea unei hotărâri pronunțate de un tribunal, conform legii, ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;
- dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvâr-

șit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

– dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în vederea aducerii sale în fața autorității competente;

– dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

– dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane în scopul împiedicării pătrunderii ilegale pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare”.

În alineatul 2 se menționează că ”Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în cel mai scurt termen și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa” [1].

Republica Moldova, din momentul în care a obținut independența și a devenit membru al comunității internaționale, a pierdut controlul asupra unei părți din teritoriul său și se confruntă cu o serie de grave probleme. Pe de o parte, autorităților constituționale centrale le revine obligația de a lua măsuri în vederea promovării și asigurării drepturilor și libertăților tuturor persoanelor aflate pe teritoriul său, însă nu dețin controlul asupra acestui teritoriu. Totodată, autoritățile Federației Ruse care au creat și susțin în continuare un regim ilegal pe teritoriul RM evită să se implice în procesul de garantare a drepturilor civile, politice, economice și culturale. Pe de altă parte, administrația separatistă a admis numeroase încălcări grave ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în acest spațiu [2].

Responsabilitatea pentru încălcarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei în regiunea de est a Republicii Moldova îi revine în primul rând administrației regionale. O responsabilitate sporită revine însă și autorităților constituționale ale RM, care prin definiție sunt obligate pozitiv să depună eforturi constante și eficiente în vederea apărării și garantării acestor drepturi inclusiv în regiunea transnistreană. La rândul său, din cauza prezenței și sprijinului generos oferit administrației regiunii transnistrene de către Federația Rusă, precum și a unor decizii CEDO, Rusia este la fel obligată să contribuie la respectarea și garantarea drepturilor în acest teritoriu al RM [3].

Însă odată cu pierderea controlului efectiv în acest teritoriu, autoritățile RM nu au fost în stare să înregistreze eforturi în vederea realizării și apărării drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv a libertății și siguranței persoanei. Din anul 1991 siguranța persoanei a devenit o problemă extrem de serioasă pentru regiunea transnistreană. Structurile ilegale de la Tiraspol nu au încetat practic să exercite presiuni fizice și psihice asupra persoanelor cu alte opinii.

După preluarea controlului de către regimul ilegal, drepturile fundamentale și garanțiile persoanelor rămase în regiune au fost lipsite de orice sens. Administrația separatistă a creat un mediu informațional agresiv susținut de un sistem militarizat [4].

În condițiile în care autoritățile constituționale ale RM nu dețin controlul asupra acestui teritoriu, în lipsa unei presei independente și a organizațiilor locale ca-

pabile să monitorizeze și să promoveze drepturile omului, în lipsa accesului liber al reprezentanților comunității internaționale și ai societății civile din Republica Moldova, situația drepturilor omului din partea de est rămâne una îngrijorătoare [4].

Chiar dacă regiunea transnistreană se consideră stat independent, Republica Moldova este responsabilă pentru respectarea drepturilor omului pe acel teritoriu.

În regiunea transnistreană a Republicii Moldova este aplicată „legislația” locală, care corespunde după conținut cu cea sovietică aplicată până în perioada respectivă. Legislația regională în materia dreptului la libertatea și siguranța persoanei este formată din „constituția” locală (art. 16 Dreptul la libertatea individuală), codul local de procedură penală, codul local administrativ, codul local penal, legea locală cu privire la detenția persoanelor bănuite sau învinuite de săvârșirea infracțiunii. Astfel, conform procedurii penale locale, termenul de urmărire penală nu poate depăși 18 luni, iar cel de judecare a cauzei penale nu poate dura mai mult de 6 luni. Cu toate acestea acest termen nu este respectat de presupusele organe de anchetă și instanțe. Astfel, mandatul de arest poate fi prelungit ori de câte ori este solicitat pentru un termen de la 2-6 luni de zile. Iar instanța de fond poate examina o cauză penală într-un termen nedeterminat.

Astfel, în lipsa unui mecanism legal, credibil și eficient, situația din regiune permite deținerea ilegală a numeroase persoane, acestea fiind condamnate de către un tribunal incompetent și ilegal creat, lipsit de orice control internațional și responsabilitate pentru faptele săvârșite. Abuzurile în procesele de „arestare, investigare, judiciare sau detenție” sunt numeroase și evidente, fiind însoțite de fenomenul impunității. Spre exemplu, persoanele nu sunt aduse de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și nu îi este garantat dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil sau eliberat în timpul procedurii etc. [5].

Persoanelor lipsite de libertate nu le este garantat dreptul de a introduce recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală, mai mult ca atât, persoanelor care au fost victime ale unor arestări sau ale unor dețineri ilegale nu le este garantat dreptul la o reparație echitabilă [5].

În legătură cu libertatea și siguranța persoanei, gravitatea problemei constă în faptul că lipsirea de libertate a persoanelor este efectuată de către structuri care și-au asumat atribuții ale organelor de drept și justiție. În astfel de condiții nu există nici o posibilitate reală și eficientă de a influența „deciziile” administrației regionale și ale structurilor lor, din punctul de vedere al dreptului internațional și cel național. În același timp, aceste „decizii” produc efecte în estul Republicii Moldova, persoanele fiind „reținute, judecate, condamnate, torturate și deținute” în condiții inumane și degradante. Totodată, nu există nici un mecanism național de reabilitare a victimelor regimului de la Tiraspol. Înseși rudele victimelor care denunță faptele acestor structuri ilegale organelor de drept constituționale sunt deseori intimidat, amenințate, urmărite de către aceste structuri regionale. Autoritățile constituționale nu sunt capabile să asigure garantarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei și nici nu înregistrează eforturi în vederea aplicării legislației

naționale împotriva persoanelor care în acest teritoriu și-au asumat ilegal atribuții de anchetator, procuror și judecător (marea lor majoritate sunt cetățeni ai RM) și care încalcă flagrant și conștient drepturile omului, circumstanțe care nu se mai întâlnesc în alte zone de conflict înghețat [4].

Dreptul la libertatea și siguranța persoanei este încălcat numeroaselor categorii de oameni. Procesul de „reținere”, „anchetare” și „judecare” a persoanelor nu reprezintă altceva decât o modalitate profitabilă, din punct de vedere financiar, pentru cei care servesc regimul ilegal. Marea majoritate a victimelor au declarat ca au plătit sume enorme de bani sau le-au fost solicitate astfel de sume atât pentru condiții mai bune, cât și pentru eliberarea lor din captivitatea ilegală [5].

O altă problemă gravă ce ține de libertatea și siguranța persoanei reprezintă și condiția deținuților din regiunea transnistreană. Astfel, instituțiile de detenție nu fac parte din sistemul penitenciar al Republicii Moldova. Nici autoritățile constituționale și nici organizațiile internaționale practic nu au acces liber în aceste instituții. Astfel, penitenciarele din regiune pot fi considerate private, reieșind din faptul că acestea sunt ilegale și conduse de persoane care și-au asumat atribuțiile respective. Republica Moldova trebuie să depună eforturi pentru a asigura drepturile a persoanelor deținute în regiunea transnistreană.

Fenomenul privării arbitrare de libertate în regiunea transnistreană pare a fi de neoprit. Autoritățile constituționale nu întreprind măsuri eficiente pentru a redresa situația și pentru a adopta, cel puțin, un mecanism clar de reabilitare a victimelor. Încălcarea dreptului la libertate și siguranța persoanei în regiunea transnistreană este examinată și de CEDO, astfel anual în jur de 10 cazuri privind presupuse încălcări ale art.5 din CEDO sunt comunicate guvernelor Republicii Moldovei și Federației Ruse.

Chiar dacă regiunea transnistreană este un spațiu european, din punct de vedere geografic, fiind acoperit de ”jure” de jurisdicția națională a R.M. și de ”facto” de cea a Federației Ruse, în acest teritoriu nu sunt nici garantate, nici promovate drepturile fundamentale ale omului. Regiunea transnistreană, mai cu seamă populația ei, este practic exclusă de la acest proces.

Referințe bibliografice:

1. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.
2. Ghid practic. Apărarea drepturilor omului în regiunea de est a RM, Promolex, Chișinău, 2013.
3. Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Chișinău, 2012.
4. Libertatea și securitatea persoanei în regiuni de conflict, Chisinau, 2009
5. Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Promolex, Chișinău, 2011.
6. Raport Drepturile omului în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2014, Promolex, Chișinău, 2014.